

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**Iskolai szorongásformák megjelenése középiskolás
tanulóknál**

Nótin Ágnes

Témavezető: Páskuné dr. habil. Kiss Judit

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2015.

Az értekezés célkitűzései

Jelen dolgozatban bemutatásra kerülő központi tényező a *szorongás*, amely a tanulók életében nem patológiás értelemben véve jelentkezik, sokkal inkább a személyiséggel kapcsolatos normál problémák közé sorolható (B. Trefil, Herskovits, 2013). A szorongás alapvetően olyan működésmód része, amely teljesen adaptív a személyiség alkalmazkodása, illetve fejlődése szempontjából, és csupán bizonyos körülmények között válhat problémássá. Célkitűzéseink közé tartozik egyrészt az „árnyékos” oldalának megismerése iskolai kontextusban, ami mellett szeretnénk rálátni a kevésbé kutatott „fényes” oldalra (Bagdy, mtsai, 2014), mivel energizáló tényezőként fontos szerepet kaphat a sikeres teljesítés során.

A dolgozat *elméleti részében* áttekintést adunk a szorongás fogalmának alakulásáról, a filozófiai gyökerektől kezdve, a pszichológia főbb irányzatain át (például pszichodinamikus, vonáselméleti, humanisztikus) egészen a kognitív szemléletű elmélet bemutatásán keresztül. Ezután kitérünk az általunk vizsgált korosztály, a serdülő fiatalok legfőbb jellemzőire a szorongás tekintetében Erikson (1991, 1995) pszichoszociális fejlődélméletén keresztül, ezzel irányítva a figyelmet az iskolai munkára. Az iskolai közegben jelentkező szorongás leginkább a teljesítményben ragadható meg, ami szoros összefüggést mutat a siker és a kudarc élményével.

A továbbiakban a különböző *iskolai szorongásformák* bemutatására fordítjuk a figyelmet, amelynek része a nem specifikus iskolai szorongás, a kontextustól függő megnyilvánulási formák, illetve a dolgozatunk egyik fő témáját jelentő tartalomtól függő, azaz tantárgyi szorongásformák. Ezekben belül részletesen bemutatjuk a sokat kutatott vizsgaszorongás fontosabb, főleg kognitív hangsúlyú elméleteit, továbbá a tantárgyi szorongás leggyakoribb formáit (például matematikai szorongás, idegen nyelvi szorongás, például Cassady, 2010). A fejezet végén szerepelnek a szorongással való megküzdés általános módszerei, emellett specifikusan a vizsga- és a tantárgyi szorongás kezelésére szolgáló hatékony technikák, melynek részét jelenti a siker és a kudarc kezelése.

Mindezek mellett rávilágítjuk a *szorongás és a tehetség* összefüggéseire, hiszen a tehetséges tanulók számára különösen fontos a kimagasló teljesítmény elérése. Ebből a szempontból bemutatjuk a szorongás helyét és szerepét, egyrészt elméleti szinten (például Gagné, 2008), másrészt különböző empirikus kutatási eredmények mentén (például Bagdy és munkatársai, 2014). Ehhez kapcsolódóan azon intrapszichés tényezőkre is kitérünk, amelyek a szorongással kölcsönhatásba lépve alakítják a teljesítő viselkedést. Ezek a perfekcionizmus (például Frost, mtsai, 1990; Silverman, 1999; Adelson, 2007), az énkép (például Bóta, 2002; Páskuné, 2013a), az énhatékonyság (például Bandura, 1997; Zimmerman, Cleary, 2006; Kiss,

2009), és a motiváció (például Kozéki, Entwistle, 1986; Deci, Ryan, 2000; Stoeber, mtsai, 2009).

Dolgozatunk második, *empirikus* egységében azon vizsgálatainkat mutatjuk be, melyek az iskolai szorongás megismerését célozzák meg mindazon ismereteken túl, amit eddig a sokat kutatott vizsgaszorongás, illetve az állapot-és vonásszorongás kapcsán már tudunk. Három, egymáshoz illeszkedő vizsgálatot írunk le, amelyeket 2013-2014. során végeztünk.

Az *első vizsgálat* során az iskolában specifikusan jelentkező tantárgyi szorongást jártuk körül, hiszen azt feltételezzük a szakirodalmi adatok alapján, hogy ez a forma elválk a vizsgaszorongástól, illetve a vonásszorongástól. Ehhez kapcsolódóan az általunk átdolgozott Tantárgyi szorongás kérdőív elővizsgálatát bonyolítottuk le, abból a célból, hogy megismerjük a mérőeszköz működését. Ennek része a két feltételezett faktor, az érzelmi és testi, illetve a kognitív jellegű tünetek elkülönítése, és értelmezése a tartalomhoz kötötten, például a matematika, az angol nyelv, vagy a kémia tantárgy megjelölése kapcsán.

A *második vizsgálatban* a Tantárgyi szorongás kérdőív nagyobb, középiskolás mintán történő felmérését tűztük ki célként. Hasonlóan az előző vizsgálatához, ebben az esetben is arra törekedtünk, hogy a mérőeszközünk későbbi, gyakorlati alkalmazásához releváns tapasztalatokat gyűjtsünk. További célként szerepel itt is a korábban jelzett faktorok felülvizsgálata, és az esetleges eltérések beépítése a kérdőívvel kapcsolatos mérésekbe. Emellett elemzés alá vettük azokat a tényezőket, amelyek a szorongással kölcsönhatásban szerepet kapnak az észlelt iskolai eredményesség becslésében. Ezen belül néztük meg az énkép, az énhatékonyság, illetve a sikerattribúció szerepét, mint fontos intrapszichés tényezőket.

A *harmadik vizsgálat* kapcsán a korábbi eredmények árnyaltabb megközelítését céloztuk meg, annak érdekében, hogy az iskolában jelentkező szorongást további szempontok szerint tudjuk értelmezni. Ennek érdekében fókuszcsoportos interjúkat készítettünk középiskolás tanulók bevonásával. Egyik célunk a szorongás tárgyának megismerése, illetve gátló és segítő hatásának megvilágítása a teljesítő viselkedés szempontjából, a hozzá kapcsolódó szubjektív tanulói vélekedések tükrében. Másik célunk pedig azon személyen belüli tényezők hatásának megismerése volt, amelyek szintén szerepet kapnak a folyamat alakulásában. Itt foglalkoztunk a motiváció és a perfekcionizmus jelenlétével, és aktivizáló hatásával.

Alkalmazott módszerek

A kutatást megalapozó *tantárgyi szorongás munkadefiníciója* (Richardson, Suinn, 1972; Ashcraft, 2002; Baloglu, Kocak, 2006; Cassady, 2010; Attri, Neelam, 2013 nyomán) számos elemet tartalmaz. Egyrészt fontos, hogy a szorongás bizonyos iskolai tantárgyra adott, tanult érzelmi válaszként értelmezhető (például izgatottság, gyomorgörcs), amely során a veszély észlelt forrása lehet például a tanulási- és teljesítményhelyzet, a tantárgy belső jellemzői, a tanár személyisége és tanítási módszerei, illetve a tanuló személyes jellemzői. Jellemzően az iskolában, de akár mindennapos élethelyzetekben is jelentkezhethet, és az iskolai eredményességet nézve befolyásolja a későbbi tanulást és teljesítményt.

Az empirikus vizsgálataink *célkitűzései* között szerepel, hogy az iskolai, ezen belül leginkább a tantárgyi szorongásról árnyalt képet tudjunk kialakítani. Ennek érdekében kidolgoztunk és több alkalommal felvettünk egy olyan kérdőívet, amely a tantárgyi szorongás mérésére szolgál. További fontos célunk azon intrapszichés és kontextuális tényezők pontosabb megismerése volt, amelyek a szorongással összefüggésben állva befolyásolják az iskolai teljesítő viselkedést. Mindezen célokat szolgálják az általunk választott és alkalmazott módszerek.

Vizsgálat 1.

Az első vizsgálatot 2013. február hónapban debreceni középiskolások bevonásával végeztük két osztály tanulónak bevonásával (N=64). Az empirikus mérés során a hipotéziseink vizsgálatára négy kérdőívet használtunk, melyek a következők:

a. Tantárgyi szorongás kérdőív

A kérdőív 40 állítást tartalmaz, amelyeket a korábbi kutatásaink során kizárólag a matematikai szorongás mérésére korábban készült és alkalmazott kérdőívünk alapján fogalmaztunk meg (MSzMT, Nótin, 2011; Nótin, Páskuné, Kurucz, 2012). A mérőeszköz elején szerepel a szorongáskeltő tantárgy megjelölése szabadon történt, mivel nem adtunk meg előre választási lehetőségeket. Ezután következnek a kérdőív állításai, amelyet a megjelölt tantárgyra gondolva töltöttek ki. Az állítások két feltételezett skálára bomlanak: (1) Érzelmi és fiziológiai tünetek (20 item); (2) Kognitív tünetek: attitűdök, attribúciók, és vélekedések (20 item). A mérőeszköz végén további kérdések vonatkoznak a tantárgy iránti attitűdre, illetve kérjük egy befejezetlen mondat kiegészítését, és az aktuális tantárgyi preferencia megjelölését.

b. *Állapotszorongás kérdőív* (STAI- State alskála)

A széles körben alkalmazott pillanatnyi szorongást mérő alskálában szereplő 20 állítás arra vonatkozik, hogy a kérdőívet kitöltő személy éppen most hogyan érzi magát (Sipos, Sipos, Spielberger, 1988a).

c. *Vonásszorongás kérdőív* (STAI-Trait alskála)

Ebben az alskálában szintén 20 állítás szerepel, melyek arra vonatkoznak, hogy a személy általában hogyan érzi magát, azaz mennyire jellemző rá a szorongásosság hajlam szintjén (Sipos, Sipos, Spielberger, 1988a).

d. *Vizsgaszorongás kérdőív* (TAI-H skála)

A kérdőív a tanulók adott teljesítményhelyzetben megélt szorongásának szintjét méri, például felelés vagy dolgozatírás közben. A 20 állítás két alskálára bontható: (1) Aggodalom, (2) Emocionális izgalom (Sipos, Sipos, Spielberger, 1988b).

Vizsgálat 2.

A *kérdőíves vizsgálatokat* 2013. szeptember-október hónapban bonyolítottuk le kilenc különböző településen működő, tíz középiskola 9-10. osztályos tanulóinak bevonásával (N=486). A kérdőívcsomagok az alábbi mérőeszközöket tartalmazta:

a. *Tanulói énhatékonyság skála*

A tanulók iskolához kapcsolódó énhatékonyság érzését méri a skála, amelyet ezen vizsgálatunkhoz készítettünk. Tartalmilag két kérdőív elemzése nyomán jutottunk el a saját itemeinkhez (Bandura, Barbaranelli, Caprara és Pastorelli, 1996; Bandura, 2006; Muris, 2001). A skála két további alskálára bontható: (1) Iskolai énhatékonyság, (2) Iskolán kívüli énhatékonyság. Az Iskolai énhatékonyság alskála állításai három faktorba rendeződnek: tevékenységekre vonatkozó, kapcsolati, és önszabályozási énhatékonyság.

b. *Tennessee énkép skála „Individuális” alskálája.*

Az énkép egyik szegmensének mérésére alkalmazott individuális énkép alskála kifejezetten a saját adottságokkal, képességekkel, illetve azok mozgósítását biztosító személyiségjellemzőkkel kapcsolatos elégedettséget méri, mint például az önbizalmat, az akaratot, és a kitartást (Dévai, Sipos, 1986).

c. *Sikerattribúció*

A mérőeszköz a tanulók fejében lévő, az intelligenciáról és a teljesítményről szóló implicit elméletet térképezi fel. A tételek a következők: (1) Erőfeszítés és a siker kapcsolata, (2) Időráfordítás és a siker kapcsolata, (3) Erőfeszítés és az intelligencia/tehetség feltételezett

kapcsolata. Az állítások közül három a feltételezett kapcsolat meglétére, három pedig a kapcsolat hiányára utal (Páskuné, 2002).

d. *Tantárgyi szorongás kérdőív*

Az első vizsgálatban használt tantárgyi szorongás mérőeszközét változatlan formában alkalmaztuk a második vizsgálatunkban (lásd: fentebb).

e. *Háttér kérdőív*

A tanulók személyes adataira vonatkozó kérdőívet az anonimitás megőrzése mellett töltötték ki a válaszadók. Adatokat kértünk egyrészt a saját középiskolájukra, másrészt a lakhelyükre és szociokulturális háttérükre, illetve a saját tanulmányi eredményességükre vonatkozóan.

Vizsgálat 3.

A harmadik vizsgálatunk módszere *fókuszcsoportos interjú* (Síklaki, 2006; Vicsek, 2006; Barbour és Kitzinger, 1999) amely olyan csoportbeszélgetés, aminek során egy kérdéssor feltárható adott téma fókuszált módon. Arra épül, hogy nyíltan felhasználja a csoporton belüli interakciókból származó információkat, ezáltal alapvetően kvalitatív adatok gyűjtésére szolgál felállított hipotézisek mentén. A kérdések összeállítása során féligstrukturált interjúvázlat mellett döntöttünk (Vicsek, 2006), melynek témakörei mind a hat tanulói csoport esetében (N=46) érintették a motiváció, a perfekcionizmus, az észlelt iskolai teljesítmény, illetve a közben megélt szorongás, és a teljesítéshez kapcsolódó érzelmek kérdését mind sikeresség, mind kudarc esetén.

Eredmények tézisszerű felvázolása

- **Vizsgálat 1.**

1. hipotézis

A tantárgyi szorongásformák mérésére átdolgozott Tantárgyi szorongás kérdőív megbízható mérőeszköz, amely mind az érzelmi és testi, mind a kognitív tüneteket megmutatja.

Eredmények:

A statisztikai elemzés megerősíti, hogy a Tantárgyi szorongás kérdőív (TTSZ) tényleges két faktorra bontható, vagyis a feltételezett Érzelmi-fiziológiai, és a Kognitív

tünetek faktor elválasztható egymástól a kérdőívben. Emellett az elemzés során fontos lépésnek számított, hogy az eredeti 40 itemből faktoronként három-három itemet kihagyunk, mivel kisebb összefüggést mutattak az adott faktorra. A másik lényeges eredmény, hogy a TTSZ megbízhatósági mutatók megfelelően magasak a gyengébb itemek elhagyása után, ezáltal alkalmas mérőeszköze lehet a tantárgyi szorongás komponenseinek.

2. hipotézis

A tantárgyi szorongás nem azonosítható a vonásszorongással, az állapotszorongással, sem a vizsgaszorongással, viszont kapcsolatban van velük, hiszen mindegyik esetben a szorongás a mérés tárgya valamilyen aspektusból, vagyis specifikus iskolai szorongásformának tekinthető.

Eredmények:

A validitásvizsgálat eredményeit nézve Tantárgyi szorongás kérdőív által mért szorongás nem feleltethető meg a vonásszorongásnak, az állapotszorongásnak, illetve a vizsgaszorongásnak sem. A korrelációs értékek pedig azt jelzik, hogy a mérőeszköz ténylegesen a szorongást méri, ám egy kifejezetten iskolai tantárgyakhoz kötődő formáját. Érdeemes megjegyeznünk, hogy a TTSZ egyes szorongás skálákkal való együttjárása arra utal, hogy mind a Kognitív skála, mind az Érzelmi-fiziológiai skála itemei jól illeszkednek a tesztfejlesztés során átgondolt elméleti koncepciókhoz, ezáltal lefedik mindazokat a tüneteket, amelyek feltehetően megjelennek a szorongáskeltő tantárggyal való foglalkozás közben.

3. hipotézis

A Tantárgyi szorongás kérdőívben a tárgyak közötti szabad választás a szakirodalmi adatokat tükrözi, azaz a tanulók leggyakrabban a matematikát, illetve különböző természettudományos tantárgyakat jelölnék meg, mint ami számunkra a leginkább szorongáskeltő az iskolában.

Eredmények:

Azt találtuk, hogy matematika messze kiemelkedik a többi tantárgy közül, hiszen a tanulók közel fele ezt jelölte meg a leginkább szorongáskeltő tantárgynak. Így a hipotézisünk részben alátámasztásra került, mivel a szakirodalmi adatok alapján feltételezett természettudományok közül csupán a kémiát és a biológiát említették, azokat is szinte elhanyagolható esetben. Ennek egyik oka lehet, hogy mivel csak egy tantárgyat lehet választani, emiatt nyilván a számukra legproblémásabb tantárgyat írták be (például

matematika), és bár a többi hasonló gondot jelenthet, viszont már nem volt lehetőségük megjelölni.

4. hipotézis

A tanulók által a szorongásuk magyarázatára adott leggyakoribb okok a saját személyükre vonatkozó, belső tényezők (például vonások, tulajdonságok, képességek), ami mellett gyakori a társas környezeti tényezők említése (például tanári elvárások, osztálytársakkal való összehasonlítás).

Eredmények:

Elmondhatjuk, hogy a vizsgálatban résztvevő tanulók leginkább arra hajlanak, hogy a szorongás okát önmagukban keressék (Belső okok), és kevésbé vetítik rá a környezetre a problémájukat a tantárgyi szorongás esetében (Külső okok). Ide sorolhatók például az észlelt gyenge képességek, az alacsony szintű önbizalom, vagy a tantárgy iránti negatív attitűdök. Mindez azt vetíti előre, hogy ha a tanuló saját magát tartja „háttérben álló tényezőnek”, akkor idővel csökkenhet az adott területhez kötődő énhatékonyság érzése, illetve negatívabbá válik az énképe, amely alacsonyabb szintű motivációt, és idővel gyengébb tantárgyi teljesítményt eredményez.

• **Vizsgálat 2.**

5. hipotézis

A Tantárgyi szorongás kérdőív kitöltésekor a leginkább szorongáskeltő tantárgynak az iskolában a matematikát, illetve a különböző természettudományos tárgyakat jelölnék meg. Továbbá a TTSZ 40 állítása egyértelműen bontható érzelmi, testi, és kognitív tünetekre, amelyek együttesen alkotják a tantárgyi szorongás konstruktumát.

Eredmények:

A résztvevő tanulók közül a legtöbben (56%) a „reál tantárgyak” kapcsán élnek meg szorongást az iskolai munka során, amelyben egyaránt nagy szerepet kap a matematika, illetve a fizika, a kémia, a földrajz, és a biológia is, mint természettudományos tárgyak. Mindez arra utalhat, hogy egy markáns problématerülettel találkozhatunk a középfokú oktatás színterén. Emellett azt láthatjuk, hogy a Tantárgyi szorongás kérdőív újabb aspektusaira bukkantunk. Az egyik a három skálás bontás: (1) Tantárgyhoz kötődő gondolatok, (2) Tanuláshoz és teljesítéshez kötődő gondolatok, (3) Szorongás tünetek. Ennek alkalmazása

abban az esetben lehet indokolt, ha átfogó képet szeretnénk kapni egy adott tanulói csoportról. A másik a hetes felosztás: Attitűd, Hasznosság, Nehézségek, Bizonytalanság, Aggodalom, Testi és Érzelmi tünetek. Azokban az esetekben érdemes használni, amikor differenciált módon szeretnénk megközelíteni adott tanuló problémáját, ami miatt például gyakran nem készül fel az adott tanóra, vagy tartósan alulteljesít belőle.

6. hipotézis

A tantárgyi szorongást alkotó tartalmak valamilyen irányú összefüggést mutatnak a vizsgálatba bevont intrapszichés változókkal: individuális énkép, iskolai éhatékonyság, sikerattribúció, és észlelt tanulmányi eredményesség.

Eredmények:

A statisztikai elemzés alapján kapcsolatok iránya megfelel azon feltevésünknek, hogy a magasabb szintű tantárgyi szorongás némileg alacsonyabb éhatékonysággal, negatívabb énképpel, továbbá alacsonyabbra értékelt tanulmányi eredményességgel jár együtt. Viszont láthattuk, hogy a sikerattribúcióval nem mutatható ki összefüggés, továbbá a megfigyelhető együttjárások gyengébbek a vártnál, mivel a Tantárgyi szorongás kérdőívben egy, a tanuló számára „problémás” tantárgyra vonatkoznak az állítások, miközben a többi mérőeszközünk általában véve kérdez rá tanuló szubjektív benyomásaira (individuális énkép, iskolai éhatékonyság, észlelt tanulmányi eredményesség).

7. hipotézis

A tanulók által a szorongásuk háttérében megjelölt okok, és az alábbi tényezők között tipikus összefüggés rajzolódik ki: nem, iskolatípus, szorongáskeltőnek megnevezett tantárgy, észlelt tanulmányi eredményesség, individuális énkép, iskolai éhatékonyság, a kérdőív itemei.

Eredmények:

A tanulók által leginkább szorongáskeltőnek észlelt tantárgy kapcsán megjelenő tünetek háttérében álló okok és nemek között úgy alakult, hogy a lányok a fiúkhöz képest inkább úgy vélik, hogy a szorongásuk belső tulajdonságaik, és jellemzőik miatt alakult ki. Az iskolatípust tekintve a gimnazista tanulók közül a szakközép- és szakiskolásokhoz képest többen magyarázzák a szorongás tüneteket az adott tantárgyat tanító szaktanárral, az osztálytársakkal, vagy a tanulási helyzettel való illeszkedés problémáival. Emellett a szakközépiskolások inkább rajtuk kívül álló okokat említettek meg jellemzően, míg a

szakiskolások hajlanak arra, hogy önmagukra vonatkoztassák a szorongás megjelenésének okait.

A különböző iskolai tantárgyak jelölésének függvényében az összes közül a matematika, a testnevelés és az egyéb tantárgyak, illetve a biológia emelkedik ki, amelyek jellegzetes oki mintázatokkal járnak együtt. Az észlelt tanulmányi eredményesség kapcsán lényegi megállapításunk, hogy akár jobb vagy gyengébb tanulónak tartják magukat, nincsen különbség a háttérben megnevezett okok típusai között. Viszont azok, akik önmagukon kívül keresték a tantárgyi szorongás mozgatóját, ők némileg jobb tanulónak tartják magukat. Az énhatékonyságot elemezve az általában véve értelmezhető iskolai énhatékonyság területeken nem találtunk eltérést a tanulók között, ugyanígy az individuális énkép esetében sem.

A tantárgyi szorongás tüneteit tekintve, ha a tanuló önmagára vonatkoztatja a tantárgyi szorongás okait, akkor egyrészt pozitívabban viszonyul az adott tantárgyhoz, illetve a jelenben és a jövőben is hasznosíthatónak látja. Másrészt némileg negatívabban értékeli a tanulási- és a teljesítményhelyzetet, ezáltal nehezen tud haladni a tantárgy elsajátításával, miközben bizonytalanságot él át. Továbbá a szorongás háttérében álló okoktól függetlenül közel azonos mértékben élnek át a középiskolások aggodalmát, illetve kellemetlen testi és érzelmi tüneteket.

- **Vizsgálat 3.**

8. hipotézis

A motiváció tekintetében mind a tehetséggondozó, mind a kontroll osztályba járó tanulók többsége a jövőre vonatkozó hajtóerőket említi az iskolai tanulás kapcsán, illetve csak konkrét tantárgyakhoz és tevékenységekhez kapcsolódóan jelenik meg a perfekcionizmus.

Eredmények:

Azt láthatjuk, hogy csak néhány tényező esetében van különbség a tehetséggondozós (AJTP) és a kontroll csoportba járó fiatalok reprezentációi között a motiváció és a perfekcionizmus tekintetében. Ehhez tartozik, hogy az AJTP-s tanulók a munka és a jutalom szerepét emelték ki a beszélgetés során, amelyek az erőfeszítéseiket megalapozzák a tanulás-teljesítés körben. Továbbá néhány esetben megjelenik, pontosan ennek ellentétéként a kevés erőfeszítés, és a kitarás problémái miatt a kiemelkedő teljesítményre való törekvés hiánya.

9. hipotézis

A teljesítményhelyzetben jelentkező szorongás azonos gyakorisággal jelenik meg a tehetséggondozó és a kontroll osztály tanulóinál, míg a feladathelyzet körülményei a kontroll csoportban gyakrabban válnak szorongáskeltővé, továbbá náluk jellemzőbb tünet az izgalom.

Eredmények:

Az AJTP-s osztályban tanulók közül többen úgy érzik, hogy nem szoronganak az iskolai munka során, ha mégis, akkor inkább negatív hangulati állapotba kerülnek, illetve az elkerülő viselkedést választják, szemben a kontroll osztály tanulóival. Utóbbiaknál viszont jellemző a szóbeli feleléskor jelentkező szorongás, ami mellett a szereplés önmagában véve is több kellemetlenséget jelent számukra, továbbá a feltételezett izgalom mellett jellemző a leblokkolás, és néha a túlmozgás zavaró tünetként nyilvánul meg.

10. hipotézis

Mindkét csoport tanulóinál megjelenő magyarázatok a szorongás és a teljesítmény kapcsolatára vonatkozóan hasonló képet mutatnak, annyi eltéréssel, hogy a tehetséggondozós tanulók több pozitív hangsúlyú tartalmat említenek a kontroll csoporthoz képest.

Eredmények:

Az iskolai munka során jelentkező szorongás és a teljesítmény összefüggéseinek megragadása kapcsán nincsen kifejezett eltérés az AJTP-s és a kontroll osztályos tanulók között. Csupán kis mértékben, és néhány válaszban mutatnak különbségeket, például a pozitív állapot megélése, vagy az összpontosítás megjelenésében, mégpedig a kontroll osztályba járók javára.

Felhasznált irodalom

Adelson, J.L. (2007) A Perfect Case Study: Perfectionism in Academically Talented Fourth Graders. *Gifted Child Today*, 30, 4. 14-20.

Ashcraft, M. H. (2002) Math Anxiety: Personal, Educational, and Cognitive Consequences. *Current Directions in Psychological Science*, 11, 5. 181-185.

Attri, Neelam, A.K. (2013) Academic Anxiety and Achievement of Secondary School Students. *International Journal of Behavioral Social and Movement Sciences*, 2, 1, 27-33.

- Bagdy Emőke, Henry Jacoby, Kövi Zsuzsanna, Mirnics Zsuzsanna (2014) *A tehetség kibontakozása*. Helikon Kiadó, Budapest.
- Baloglu, M., Kocak, R. (2006) A multivariate investigation of the differences in mathematics anxiety. *Personality and Individual Differences*, 40, 1325-1335.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G.V., Pastorelli, C. (1996) Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 67, 1206-1222.
- Bandura, A. (1997) *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman
- Bandura, A. (2006) Adolescent development from an agentic perspective. In F. Pajares, T. Urduan (Eds.) *Self-efficacy beliefs of adolescents*. Greenwich, CT: Information Age Publishing. 1-43.
- Barbour, R.S., Kitzinger, J. (1999) (Eds.) *Developing Focus Group Research*. London: Sage.
- Bóta Margit (2002) Tehetséges tanulók énképének vizsgálata a családi háttér függvényében. In Dávid Imre, Bóta Margit, Páskuné Kiss Judit (szerk.) *Tehetségkutatás*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- B. Trefil Edina, Herskovits Mária (2013) A tehetséges gyerekek/fiatalok problémái. Segítő intervenciók lehetőségei. In Ritoók Magda, Herskovits Mária (szerk.) *Tehetségek vonzásában. A tehetséges fiatalok segítése az életviteli-életvezetési tanácsadó szolgálatok módszertani támogatásával*. Kézikönyv. Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület, 120- 165.
- Cassady, J.C. (2010) Test anxiety: Contemporary theories and implications for learning. In Cassady, J.C. (Ed.) *Anxiety in schools: The causes, consequences, and solutions for academic anxieties*. New York, NY: Peter Lang. 7-26.
- Deci, M.R., Ryan, E.L. (2000) Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Dévai Margit, Sipos Mihály (1986): *A Tennessee énkép skála. Pszichológiai Tanácsadás a pályaválasztásban*. Módszertani füzetek 36., Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- Erikson, E.H. (1991) *A fiatal Luther és más írások*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Erikson, E.H. (1995) *Childhood and society*. Vintage, New Ed.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., Rosenblate, R. (1990) The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 5, 449-468.
- Gagné, F. (2008) *Building gifts into talents: Overview of the DMGT*. Paper presented at the Asia Pacific Conference for Giftedness. 10th Conference, Asia-Pacific Federation of the World Council for Gifted and Talented Children, Singapore.
- Kiss István (2009) *Életvezetési kompetencia. Észlelt életvezetési én-hatékonyság mintázat elemzése tanácsadási szolgáltatásokat igénybe vevő felsőoktatási hallgatók mintáján*. Doktori disszertáció, ELTE Pszichológia Doktori Iskola.

- Kozéki Béla (1986) Tanulási motivációk és orientációk vizsgálata magyar és skót iskoláskorúak körében. *Pszichológia*, 6, 2. 27-292.
- Muris, P. (2001) A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 145-149.
- Nótin Ágnes (2011) Matematikai szorongás vizsgálata a Matematikai Szorongást Mérő Teszt (MSzMT) használatával. In Pete László (szerk.) *Juvenilia IV. Debreceni Bölcsész Diákkörösök Antológiája*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 291-312.
- Nótin Ágnes, Páskuné Kiss Judit, Kurucz Győző (2012) A matematikai szorongás személyen belüli tényezőinek vizsgálata középiskolás tanulóknál a Matematikai Szorongást Mérő Teszt használatával. *Magyar Pedagógia*, 112, 4. 221-241.
- Páskuné Kiss Judit (2002) A másodoktatás szerepe a képességek fejlesztésében – különös tekintettel a tehetséggondozásra. Bóta Margit, Dávid Imre, Páskuné Kiss Judit: *Tehetségkutatás*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 219-322.
- Páskuné Kiss Judit (2013a) *A pszichológiai hatásvizsgálatban kapott eredmények bemutatása és elemzése a kiskvárdai Bessenyei György Gimnáziumban és Kollégiumban*. Kézirat belső használatra. Debrecen.
- Richardson, F.C., Woolfolk, R.L. (1980) Mathematics anxiety. In Sarason, I. G. (Ed.): *Test anxiety: Theory, research and application*. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 271-288.
- Silverman, L.K. (1999) Perfectionism. *Gifted Education International*, 13, 216-225.
- Sipos Kornél, Sipos Mihály, Spielberger, C.D. (1988a) A State-Trait Anxiety Inventory (STAI) magyar változata. In Mérei Ferenc, Szakács Ferenc (szerk.) *Pszichodiagnosztikai Vademecum I/2*. Tankönyvkiadó, Budapest, 123-135.
- Sipos Kornél, Sipos Mihály, Spielberger, C.D. (1988b) A Test Anxiety Inventory általános iskolások vizsgálatára kidolgozott magyar változata. In Mérei Ferenc, Szakács Ferenc (szerk.) *Pszichodiagnosztikai Vademecum I/2*. Tankönyvkiadó, Budapest, 136-148.
- Síklaki István (2006) *Vélemények mélyén. A fókuszcsoporthoz, a kvalitatív közvélemény-kutatás alapmódszere*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- Stoeber, J., Stoeber, F. S. (2009) Domains of perfectionism: Prevalence and relationships with perfectionism, gender, age, and satisfaction with life. *Personality and Individual Differences*, 46, 530-535.
- Vicsek Lilla (2006) *Fókuszcsoporthoz*. Osiris Kiadó, Budapest.

Nyilvántartási szám: DEENK/102/2015.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Nótin Ágnes
Neptun kód: SSEYPL
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10039991

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (4)

- Nótin Á.**: Tantárgyi szorongás kérdőív alkalmazása középiskolában.
In: II. Országos Alkalmazott Pszichológiai PhD Hallgatói Konferencia : előadáskivonatok [elektronikus dokumentum]. Szerk.: Kóvágó Pál, Vass Zoltán, Vargha András, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 120-133, 2014.
- Nótin Á.**, Páskuné Kiss J.: A tehetséggondozási szolgáltatásokhoz való hozzáférés és "távolmaradás" intrapszichés feltételeinek vizsgálata.
In: A tehetséggondozó szolgáltatásokhoz történő hozzáférés pszichológiai és szociológiai tényezői : Kutatási beszámoló. Szerk.: Páskuné Kiss Judit, [DE], [Debrecen], 36-86, 2013.
- Nótin Á.**: A tantárgyi szorongás bemutatása.
In: Pszichológia és neveléstudományi szekció. Szerk.: Zachár László, Szilágyi Vilmos, Koncz István, Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, Budapest, 529-539, 2013.
- Nótin Á.**: Matematikai szorongás vizsgálata a Matematikai Szorongást Mérő Teszt (MSzMT) használatával.
In: Juvenilia IV. : Debreceni Bölcsész Diákkörösök Antológiája. Szerk.: Pete László, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 291-312, 2011. ISBN: 9789633181287

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (2)

- Nótin Á.**, Páskuné Kiss J., Kurucz G.: A Tantárgyi szorongás kérdőív bemutatása.
Alk. Pszich. Közlésre elfogadva, 2015. ISSN: 1419-872X.

6. **Nótin Á.**, Páskuné Kiss J., Kurucz G.: A matematikai szorongás személyen belüli tényezőinek vizsgálata középiskolás tanulóknál.

M. Pedagóg. 112 (4), 221-241, 2012. ISSN: 0025-0260.

További Közlemények

Magyar nyelvű közlemény(ek) hazai folyóiratban (1)

7. Polonyi T., Abari K., **Nótin Á.**: Mesterséges nyelvtanulás első benyomás alapján.

Alk. Pszichol. 11 (1-2), 5-26, 2009. ISSN: 1419-872X.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2015.05.06.

